

Vývoj aktivní politiky trhu práce

Přednáška č. 6

Kurz: Politika zaměstnanosti a pracovního trhu

-
- Aktivní opatření v rámci politiky zaměstnanosti se začala rozvíjet již ve **30. letech minulého století**, v reakci na masovou nezaměstnanost vyvolanou **hospodářskou krizí**.
 - Principy řešení formulovány Keynesem a Beveridgem. Základem jsou **výrazné intervence státu do tržních mechanismů**.
 - Do třicátých let liberální politika, nezaměstnanost důsledek strnulosti trhu.
-

Keynesiánský přístup

- ❑ Makroekonomická expanzivní intervence státu v tržní ekonomice.
 - ❑ Zaměřeno na udržování **plné zaměstnanosti v podmínkách relativně uzavřené ekonomiky**.
 - ❑ Primárně **regulace strany poptávky**, snaha přizpůsobit strnulému fordistickému systému organizace výroby.
 - ❑ **Regulace kolektivního vyjednávání**, aby byly zachovány mzdy na úrovni slučitelné s plnou zaměstnaností a nízkou mírou inflace.
-

Keynesiánský přístup

- **Při první ropné krizi** v polovině sedmdesátých let hluboká recese a růst nezaměstnanosti, řešení ve stimulaci agregátní poptávky, **expanze veřejného sektoru**, zejména ve Skandinávii. Vyšší poptávka po zboží a službách měla vést k oživení ekonomiky, **nezaměstnanost interpretována jako cyklická**. Měnová devalvace, která měla sloužit ke zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti.
-

Keynesiánský přístup

- ❑ Počítalo se také s principem multiplikátoru, vyvolaná dodatečná zaměstnanost zvyšuje kupní sílu obyvatel, a ta vyvolává další investice a druhotnou zaměstnanost.
 - ❑ Keynesiánství inspirací pro vlády GB a USA, tzv. New Deal. Po válce se budovalo, vysoká zaměstnanost.
 - ❑ Nedošlo ke snížení nezaměstnanosti, v 70. letech došlo v rostoucí nezaměstnanosti a rostoucí inflaci. Phillipsova křivka platí pouze v krátkodobém horizontu.
-

Regulace nabídky práce – důraz na pasivní politiku zaměstnanosti

- ❑ Redukce nabídky práce – exit strategie.
 - ❑ Umožnění určitým skupinám pracujících odejít z trhu práce, aby uvolnily místo jiným. Nizozemí v 80. letech.
 - ❑ Schémata předčasných důchodů, invalidní důchody, matky samoživitelky neměli povinnost hledat práci až do 12 let věku nejmladšího dítěte, schémata čerpání dlouhodobých dovolených, dělení se o místo, zkracování pracovní doby, prodlužování dovolených.
-

Regulace nabídky práce – důraz na pasivní politiku zaměstnanosti

- Opatření zaměřená na redukci poptávky sice zvýšila kvalitu života, ale vedla také k závislosti na dávkách, na zaměstnanost měla negativní účinek a na nezaměstnanost sporný. V průběhu devadesátých let proto dochází k reformulaci politiky trhu práce.
-

Strukturální nezaměstnanost

- ❑ Dosavadní strategie se ukázaly jako neúčinné a začala se prosazovat liberálnější opatření. Nezaměstnanost začala být vnímána jako strukturální problém.
 - ❑ Strukturální nezaměstnanost je nezaměstnanost, k jejímuž snížení nedochází ani v případě růstu efektivní poptávky, protože strukturální rigidita brání trhu, aby se vyčistil. V situaci vysoké strukturální nezaměstnanosti je pokles nezaměstnanosti spojen s růstem inflace, dochází k tlaku na růst mezd.
-

Vysvětlení strukturální nezaměstnanosti

- ❑ Neo-keynesiánské: reálné mzdy jsou příliš vysoké a strnulé (silné odbory), pracovníci nejsou přijímáni, mzdy, které by museli být vyplaceny by převyšovali jejich mezní produktivitu práce.
 - ❑ Neo-liberální: nepoměr mezi daněmi a dávkami, disincitivní, kultura závislosti.
 - ❑ Sociálně-demokratické (sociologické): rostoucí marginalizace dlouhodobě nezaměstnaných, klesá jim mezní produkt, ztrácejí kapitál.
-

Problém mezery mezi produktivitou a mzdami

- ❑ Problém u nízko kvalifikovaných pracovníků. Strategie řešení:
 - ❑ Zvýšení mzdové flexibility, snížení minimálních mezd a méně stlačená mzdová struktura, méně štědré dávky, možnost daňových úlev.
 - ❑ Zvyšování kvalifikace.
 - ❑ Redukce mzdových nákladů ve službách s nízkou produktivitou práce prostřednictvím úlev a dotací.
-

Švédský model

- Rehn-Meidnerův model, G. Rehn a R. Meidner, spolupracovali se švédským odborovým svazem.
 - Po druhé světové válce dosažena plná zaměstnanost s pomocí keynesiánské strategie, nárůst inflace v důsledku mzdové exploze. Zlepšení fungování prostřednictvím selektivních a cílených intervencí na straně P i N, omezení zvětšování mzdových rozdílů.
-

Švédský model

- Politickým a ideologickým východiskem je kompromis mezi prací a kapitálem, zahrnuje spolupráci mezi reformistickým dělnickým hnutím a sociálně-demokratickou orientací vlády.

Rysy:

- Solidaristická mzdová politika
- Centralizované mzdové vyjednávání
- Racionalizace produkce
- Adaptivní opatření, dynamizace poptávky
- Selektivní opatření k podpoře zaměstnanosti

Později vysoká zaměstnanost ve veřejném sektoru

Americký model

- K růstu nezaměstnanosti začalo docházet již na konci 50. a počátku 60. let.
 - Vysvětlení vycházelo ze tří pohledů: keynesiánský poukazující na nedostatečnou úroveň efektivní poptávky, zdůraznění technologické nezaměstnanosti vyplývající z automatizace a také jako disproporce v potřebných kvalifikačních předpokladech a dovednostech.
 - První zdůrazňuje potřebu vzniku nových míst ve veřejném sektoru, druhé dva důraz na pracovní výcvik a rekvalifikaci.
-

Americký model

- Praktickým programem byl Manpower Development and Training Act (1962).
 - Švédská strategie sledovala cíl zlepšit fungování pracovního trhu celkově, americká politika pracovních sil nebyla chápána jako součást makroekonomické politické strategie, její nástroje nesloužili ke stimulaci koupěschopné poptávky, byli zaměřeny na reintegraci na trh práce.
-

Sbližování přístupů

- ❑ Začátkem šedesátých let začalo sbližování směrů. Významnou strategií se stal rozvoj lidských zdrojů.
 - ❑ Důraz na řešení také sociálních rozdílů a důsledků.
 - ❑ Na konci 60. let roste inflace i nezaměstnanost, po restrikcích inflace klesá, nezaměstnanost stagnuje, mnoho nepříliš koncepčních opatření.
 - ❑ První dočasná opatření, která měla zajistit setrvání pracovníka na místě nebo udržet jeho situaci, hlavně veřejný sektor.
-

Sbližování přístupů

- ❑ Následovala opatření zaměřená na soukromí sektor, kvůli restriktivní makroekonomické situaci to ale nefungovalo.
 - ❑ Období 70. let v Evropě charakteristické rozpory mezi restriktivní politikou a lokálními často politicky motivovanými aktivitami.
 - ❑ Výsledkem byla selektivní politika založená na podpoře vzniku míst pro nejohroženější skupiny nezaměstnaných.
-

Situace v devadesátých letech

- Nezaměstnanost byla podle převládající interpretace v devadesátých letech důsledkem malé flexibility na pracovním trhu, existence disincitiv k práci, vysoké minimální mzdy a přílišné štedrosti sociálního státu.
 - Pro politiku sociálního státu to znamenalo přenesení důrazu na deregulaci, zvýšení incentív k práci, zlepšení flexibility pracovní síly atd.
-

Současné trendy

- Důraz na aktivní politiku a aktivaci nezaměstnaných. Doprovázeno transformací pasivní složky politiky trhu práce. Výplata dávek mohla být podmíněna účastí na programech.
 - Zvyšování rozsahu programů APZ.
 - Strategie vedoucí k sociálnímu začlenění, sociální začlenění jako cíl. Participace přednější než získání finančních zdrojů.
 - Rostoucí podíl účasti na APZ, rostoucí výdaje abs. i jako podíl.
-

-
- Důrazem na aktivní opatření usiluje sociální politika o odstranění strukturálního nesouladu mezi nabídkou práce a poptávkou po ní, ke kterému dochází v souvislosti s komplexní přeměnou trhu práce a novými požadavky kladenými na pracovní sílu.
 - APZ směřuje k přizpůsobení pracovní síly rozvojem a aktualizací jejího vzdělání, zvýšením její flexibility a mobility.
-

-
- ❑ Současná politika kombinuje nástroje zaměřené na stranu poptávky i nabídky.
 - ❑ Poptávkově orientovaná opatření jsou zaměřena na pracovní místa, jejich kvalitu a požadovanou kvalifikaci, spíše preventivní charakter.
 - ❑ Přizpůsobování pracovní síly směřuje k individuální orientaci a ke kombinaci různých nástrojů APZ. Cílem ze zvýšení zaměstnatelnosti a začlenění na OTP.
-

Dokumenty

- ❑ Bílá kniha o konkurenceschopnosti a zaměstnanosti z 1993, důraz na poptávkovou stranu, jedna z priorit investice do lidského kapitálu.
 - ❑ Lucemburský summit roku 1997 uvedl v existenci Evropskou strategii zaměstnanosti a již explicitně vyjádřil přechod k aktivním opatřením jako jednu ze svých priorit.
 - ❑ Trend je patrný i v Národním akčním plánu.
-

Účinky programů APZ

- Nepřímý účinek, účinek na zaměstnatelnost, zvyšují pravděpodobnost začlenění na TP. Rekvalifikace, vzdělávací kurzy.
 - Programy, které nezaměstnaného přímo začleňují na pracovní trh, získá či obnoví návyky a dovednosti, podpora vzniku míst v soukromém i veřejném sektoru, samozaměstnávání (možná další místa), chráněná pracoviště. Riziko exkluzivní trajektorie.
-

-
- ❑ Účast může mít donucovací charakter, odmítnutí sankcionováno.
 - ❑ Zvýšení tlaku na nezaměstnané, programy jsou jak právem, tak povinností.
 - ❑ Programy mohou mít převážně vzdělávací nebo pracovní charakter.
-